

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННИХ ПСЕВДОНІМІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Логвинюк Тетяна Олегівна, здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМЛМ-1-22-2.0д.) спеціальності 035 «Філологія» Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Вінтонів Т.М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

У статті здійснено спробу описати процеси творення та використання військових псевдонімів-позивних у складі українських збройних формувань під час повномасштабного вторгнення від 24 лютого 2022 року. На основі соціальних мереж українських військовослужбовців зібрано історії створення 400 позивних та отримано інформацію про їхню специфіку функціонування.

Ключові слова: антропонімікон, позивний, псевдонім, нікнейм, російсько-українська війна.

Псевдоніми – це неформальні імена, які відображають певні риси особистості з інформаційним та емоційним забарвленням, і відомі обмеженому колу людей. Без сумніву, для глибшого розуміння історії громадської думки будь-якого народу, а також для аналізу всіх аспектів суспільного руху певного періоду, необхідно вивчати псевдоніми. Щодо новітніх позивних воїнів Збройних сил України, то досліджень недостатньо, що підкреслює важливість подальшої наукової роботи в цьому аспекті. Псевдоніми, порівняно з іншими формами іменування, мають велике значення для вивчення національної специфіки мислення українців, тому вони привертають увагу не лише лінгвістів, а також літературознавців, психологів, соціологів та істориків.

Мета статті – проаналізувати семантичні особливості псевдонімів українських військовослужбовців.

Для досягнення поставленої мети ставимо такі завдання:

- зібрати на основі соціальних мереж базу найменувань (позивних) військовослужбовців;
- проаналізувати позивні в структурно-семантичному аспекті;
- дослідити зібрані лексичні одиниці та описати специфіку їхнього функціонування.

З 2014 року росія веде війну з Україною, що спричинило активне використання псевдонімів як одного з виявів війни в суспільстві.

Ономастика – це галузь мовознавства, що досліджує використання псевдонімів. Ця наукова сфера займається аналізом різних видів власних назв і вивчає їхні закономірності в процесі розвитку та використання. Вивчення особових імен, які становлять антропоніми, є одним з аспектів антропонімної системи мови.

Антропоніми (від грец. ἀνθρωπος – «людина») – будь-які власні назви, які може мати людина (або група людей), зокрема особове ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім, кличка, андронім, гінеконім, патронім (Словник української мови, 1980).

Антропонімний простір відображає процеси, пов'язані з історією, суспільством та політикою країни, а також її взаємодію з іншими аспектами. Аналіз власних імен та псевдонімів потребує детального дослідження в історичному контексті та врахування взаємозв'язку з національними та етнічними групами, а також вплив інших етнічних груп (Клочко, 2019).

Псевдоніми як різновид власних імен відіграють значну роль в антропонімній системі національної мови. Українські псевдоніми висвітлені в працях О. Дея, П. Чучки, В. Німчука, М. Лесюка, М. Торчинського, Н. Павликівської та інших. Дослідники порушили питання щодо лінгвістичного статусу, призначення та функцій псевдонімів, а також виокремили структуру класу власних назв та особливості номінації за допомогою псевдонімів.

У працях Є. Сазонової проаналізовано такі терміни, як «нікнейм», «юзеронім», «ім'я-маска», «замасковане ім'я», «інтернет-ім'я», «інтернет-псевдонім», «віртуальне прізвисько» (Сазонова, 2014). Г. Ходоренко використовує термін «ніконім», щоб зарахувати до певної категорії антропонімів, які використовуються користувачами в соціальних мережах (Ходоренко, 2006).

Поняття «псевдонім» включає різноманітні методи створення та вираження прихованих ідентифікаторів та ознак авторства. Дослідження псевдонімів має важливе значення для антропонімної системи національної мови, оскільки вони відображають різноманітні сфери та умови життя суспільства.

Н. Павликівська виокремлює такі визначальні ознаки псевдоніма:

1) ознаки лексичної семантики: а) вторинна назва особи; б) факультативна назва, нерегламентована законодавством; в) назва здебільшого позначена інформативністю та характеристичністю; г) залежно від сфери вживання може набувати певних конотацій та виконувати у зв'язку з цим додаткові функції (оцінну, символічну, естетичну та ін.);

2) соціокомунікативні та функціональні ознаки: а) неофіційна назва людини, проте може вживатися в офіційних документах та ситуаціях; б) має особливе призначення – оберігати таємницю справжнього імені носія; в) виконує особливу функцію – езотеричну, яка не властива іншим антропонімам; г) використання пов'язане із суспільною діяльністю носія (письменники, журналісти, актори, громадсько-політичні діячі, військові, злочинці); д) може бути самоназвою або надаватися з боку оточення (більшість громадсько-політичних, військових та інших діячів); е) псевдоніми не успадковуються; є) особа може мати один, кілька й багато псевдонімів (Павликівська, 2009).

Псевдоніми зазвичай виконують такі додаткові функції:

– **характеристичну** (виявлена серед псевдонімів, що походять від номенклатур, які характеризують особу за професією, заняттям або становищем у суспільстві; часто письменники підписувалися, наприклад, як *Літератор*, *Імпресіоніст*, *Літописець*, *Байкар*, *Критик*, *Рецензент*, *Театрал*, *Гімназист*, *Студент*, *Педагог*, *Професор*, *Сівач*, *Хлібороб*, *Рибак*, *Пасічник*,

Кравець, Тесля, Ткач, Чабан Бурлака, Сірома, Волоцюга, Бродяга, Ватажок, Панич, Скиталець, Шляхтич та ін.; від етнонімів: Українець, Гуцул, Верховинець, Грек, Ляшок, Черкес, Подоляк, Бойко та ін.; від номенів на позначення зовнішності, вікових особливостей людини: Кучерявий, Лисий, Щербатий, Сорокати, Чорнобривий, Русявий, Сивий, Вусатий, Горбатий, Старий, Малолітній, Шпилька, Шпичка, Довбня, Бомба, Стріла, Сокира.

– **оцінну** (псевдоніми прикметникового походження або похідні від атрибутивних назв осіб: *Дика, Вільний, Спостережливий, Дивний, Об'єктивний, Скромний, Благий, Недолугий, Шпетний* (діал. *поганий, бридкий*); похідні від атрибутивних назв осіб: *Негідник, Бережко, Гуляка, Забіяка, Доброволець, Вередун, Причепи*;

– **експресивну** (у псевдо, сформованих від субстантивованих прикметників: *Лагідний, Ласкавий, Тихий, Ярий, Сумний, Веселий, Грізний, Лютий, Ясний*; від назв топографічних об'єктів: *Вир, Хвиля, Прітва, Вершина, Пік* та ін.; від назв на позначення гірських порід: *Скеля, Кремень, Криця* та ін.; від назв на позначення світлових та звукових явищ природи: *Іскра, Грякіт, Свист, Шум*;

– **символічну** (використання для номінації лексики, яка має яскраві національні конотації, опoетизовані рослини, фольклорні образи: *Горлиця, Ластівка, Лебедик, Соколик, Калина, Рута, Барвінок* та ін. (Павликівська, 2009).

У нашій роботі ми розуміємо, що псевдоніми можуть мати різноманітні функції, які залежать від контексту. Хоча, на наш погляд, основна роль псевдонімів полягає у їх номінативному аспекті, проте для деяких соціальних груп, зокрема серед військових більш значимою може бути їхня езотерична функція. Інші псевдоніми можна розглядати як поліфункціональні структури, де кожна функція існує паралельно одна одній.

Серед різноманітних категорій імен, включаючи антропоніми, псевдоніми можуть бути одними з найменш деталізованих у термінах їхнього значення.

У роботі проаналізовано лексичну базу 400 позивних українських військовослужбовців, можемо зробити висновки, що в основі них лежить апелювативна та онімна лексика української мови.

У лексичній базі онімного походження виокремлюємо 8 груп:

1. **Власні імена носіїв:** *Василь, Толя, Тарас, Орест, Саша, Ян, Влад, Давид.*

2. **Прізвища носіїв:** *Василенко, Драпенко, Шевченко, Святнюк, Кос, Степаненко.*

3. **Імена по батькові:** *Кузьмич, Іванич, Петрович, Василич.*

4. **Ойконіми – назви населених пунктів:** *Полтава, Чонгар, Одеса, Суми, Крим.*

5. **Імена літературних героїв, героїв відомих фільмів/мультфільмів:** *Еней, Росомаха, Фокс, Сталкер, Немо, Гонщик, Бабай, Умка, Мауглі.*

6. **Бібліоніми та міфоніми:** *Адам, Архангел, Прометей, Фенікс, Арес.*

7. **Іменування відомих людей:** *Да Вінчі, Бетховен, Тайсон, Цезар, Спартак.*

8. **Ергоніми, зооніми, хремадоніми:** Мега, Путила, Дінго, Тузік, Доберман, Лінтон, Мустанг, Джавелін, Хаймарс.

У лексичній базі апелятивного походження виокремлюємо 11 груп:

1. **Зоолексеми:** Бізон, Окунь, Кабан, Їжак, Лев, Тигр.
2. **Фітолексеми:** Абрикос, Вишня, Береза, Слива.
3. **Назви предметів побуту:** Динаміт, Жгут, Сокира, Щит, Камаз, Пуля.
4. **Назви професій та види діяльності:** Адвокат, Пастор, Парфумер, Студент, Пілот, Професор.
5. **Архаїзми:** Цар, Гайдамака, Хан, Комуніст.
6. **Зовнішні та внутрішні ознаки носія:** Молодий, Німий, Малий, Дерзкий, Зелений, Золотий.
7. **Частини тіла:** Чуб, Чубчик, Морда, Зуб.
8. **Етноніми:** Грек, Монгол, Гуцул, Німець, Перс, Фін, Француз.
9. **Релігійні та світоглядні переконання:** Аскет, Йог, Святоша, Хреститель.
10. **Родинні стосунки:** Батя, Брат, Дід, Кум, Сват, Хрещений.
11. **Інші групи лексики:** Блюз, Джаз, Нетийпиво, Вітер, Стимул, Північ, Червень, Шок.

Псевдоніми, порівняно з іншими формами іменування, є, можливо, найцікавішим джерелом для вивчення національної особливості мислення українців. Це стимулює різні галузі науки, зокрема лінгвістику, літературознавство, психологію, соціологію та історію для більш глибокого аналізу та розуміння їхнього значення.

Проаналізувавши 400 позивних українських військовослужбовців, зазначимо, що провідною функцією псевдонімів є номінативна, проте номінація у псевдонімії має езотеричний характер (містить прихований сенс). Незалежно від сфери вживання, псевдоніми можуть мати певні конотації та виконувати у зв'язку з цим додаткові функції: характеризувальну, оцінну, експресивну, символічну, а також самоіронію та стилізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дей О.І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.): словник. Київ: Наукова думка, 1969. 559 с.
2. Ключко Т.В. З історії вивчення українських псевдонімів. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. Вінниця, 2019. № 2 (325). С. 181–188.
3. Німчук В.В. Про українську псевдонімію та криптонімію. *Українська мова*. 2002. № 2. С. 30–58.
4. Павликівська Н.М. Псевдоніми й інші різновиди антропонімів. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2009. Вип. 15. Ч. III. С. 101–105.
5. Сазонова Є.О. Нікнейміка як нова галузь сучасної антропоніміки. *Studia Linguistica*. 2014. Вип. 8. С. 399–403.
6. Словник української мови: в 11 томах. Том 11. 1980. С. 667.

7. Ходоренко Г.В. Найменування осіб у російськомовній Інтернет-комунікації: структурний і семантичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова». Дніпропетровськ, 2006. 18 с.

REFERENCE

1. Dei O.I. Slovnyk ukrainskykh psevdonimiv ta kryptonimiv (XVI – XX st.): slovnyk. Kyiv: Naukova dumka, 1969. 559 s.
2. Klochko T.V. Z istorii vyvchennia ukrainskykh psevdonimiv. *Visnyk LNU im. T. Shevchenka*. Vinnytsia, 2019. № 2 (325). S. 181–188.
3. Nimchuk V.V. Pro ukrainsku psevdonimiiu ta kryptonimiiu. *Ukrainska mova*. 2002. № 2. S. 30–58.
4. Pavlykivska N.M. Psevdonimy y inshi riznovydy antroponimiv. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. Seriia: Movoznavstvo, 2009. Vyp. 15. Ch. III. S. 101–105.
5. Sazonova Ye.O. Nikneimika yak nova haluz suchasnoi antroponimiky. *Studia Linguistica*. 2014. Vyp. 8. S. 399–403.
6. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. Tom 11. 1980. S. 667.
7. Khodorenko H.V. Naimenuvannia osib u rosiiskomovnii Internet-komunikatsii: strukturnyi i semantychnyi aspekty: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: spets. 10.02.02 «Rosiiska mova». Dnipropetrovsk, 2006. 18 s.